

In hoc ergo fundamēto: scz xpo ois edificatio spūalis cōstruitur iudeoz vel gētiliuz a deo p auctates. ps. Nisi dominus edificauerit domus rē. Deb. 3. Ois nāq; domus fabricatur ab aliquo: qui aut oia creauit deus est. Sz instrumētālīter cōstruitur edificiu: vel ab hoīe qui seipsum edificat vel a platis. Tertiu tangit cuz dicit. (Crescit in templuz rē.) qd quidē fit quādo multiplicant qui salui fiunt. Act. 6. Verbu dñi crescebat et multiplicabat numerus discipuloz in hierusalē valde. Crescit etiā quādo homo crescit in bonis operib⁹. Et in gratia crescit q̄tū ad hoc q̄ fit templū sanctū. Templuz enī a deo inhabitatur et iō opoztet q̄ fit sanctū. ps. Sanctificauit tabernaculuz suuz altis simus. Et quia nos debemus inhabitari a deo vt de⁹ in nobis habitet: ad hoc nos parare debemus vt sancti simus. p̄ Cor. 3. Nescitis quia tēpluz dei estis et spūs dei habitat in vobis. Apoc. 3. Ecce tabernaculuz dei cuz hoibus et habitabit cū eis. Sz nunqd statiz a p̄ncipio cū charitatē habemus templuz dei sumus. Respōdeo dicēdus est q̄ sic. Et q̄tomagis pficimus: tanto magis deus habitat in nobis. Et ideo ad hoc edificiu: quarto regritur pfectio et cōsummatio qd ostēdit cuz dicit. (In domino.)

¶ Cōsequēter cū dicit. (In quo et vos rē.) ostēdit quomodo gētiles facti sunt participes huius edificij dicens. In quo edificatio nō soluz supēdificatur iudei: sz etiā vos ephesij edificamini. i. ad similitudinē alioz edificamini. p̄ Pe. 2. Ad quē accedētes lapidem viuuz ab hoibus quidē reprobatur: a deo autē electuz et honorificatus et ipsi tanq; lapides viuuz supēdificamini domos spūales. Et iō subdit. In habitaculuz dei: vt scz deus in vobis inhabitet per fidez. infra. 3. Habitare xpm per fidez in cordibus vestris. Hoc autem nō pōt fieri sine charitate: quia qui manet in charitate in deo manet rē. p̄ Joā. 4. Charitas autem datur nobis per spūm sanctuz. Roma. 5. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spūm sanctū qui datus ē nobis. ideo subdit. In spū sancto. CAP. III.

Huius rei gratia ego paulus vincens christi iesu pro vobis gētib⁹ si tamē audistis dispensationem gratie dei que data est mihi in vobis: quoniam p̄m reuelationez notuz mihi factum est sacramentuz sicut supra scripsi in breui prout potestis legentes itelligere prudentiam meam in misterio xpi quod alijs gnōnib⁹ non est agnitu filijs hoium: sicuti nunc reuelatum est scis apostolis eius et prophetis i spū esse gētes coheredes et cōcorporeales et cōparticipes p̄missiois i xpo iesu p euāgelium.

¶ Supra cōmemorauit aplūs multa dei bñficia humano generi et ipsis aplis collata: hic cōmemorat specialia beneficia sibi tradita. p̄rio ḡ pponit itentionē suā in generali. Scdo exponit p̄tes in spāli ibi. (Quoniam p̄m reuelationē rē.) Circa p̄mū duo facit. p̄mo ponit suā cōditionez q̄tum ad paciētā et tribulatiōes quas ptulit. Scdo q̄tuz ad dona grē q̄ deus sibi ptulit ibi. (Si tamē audistis rē.) Dicit ḡ. Dixi in quo et vos coedificamini rē. Huius rei gratia. i. vt edificemini et ouertamini ad xpm: ego paulus qui tantus sum: qz apls iesu xpi et magister gētiuz in fide et veritate nūc vincens sum rome. Naz hāc eplām de vrbe scripsit vbi in viculis tenebat. z. Thi. 2. Laboz vsq; ad vincula q̄si male operās. ifra. 4. Obsecro vos itaq; ego paulus vincens in dño. Ex quo apparz eius tribulatio et passio in squalore carceris. Sz qz pena nō facit martyre sed cau-

sa ideo addit suaruz tribulationuz cām. Duplex est autēz cā pro qua quis martyru cām psequit. Una si patiat pro fide xpi vel pro quacūq; alia virtute. p̄ Pe. 4. Nemo vestruz patiat quasi homicida aut fur aut maledicus aut alienoz appetitor: si aut vt xpianus nō erubescat. Et q̄tū ad hoc dicit. Vincens christi iesu. Alia si patiat p ecclesie vtilitate. Et q̄tum ad hoc ait. Pro vobis gētib⁹. i. tantū intendo conuersionē vestram et verbuz salutis vobis p̄dico qz traditus sum carceri. z. Corint. p̄mo. Tribulamur pro vestra exhortatione et salute. Col. p̄mo. Nunc gaudeo in passionibus pro vobis.

¶ Cōsequēter cū dicit. (Si tamē audistis rē.) ponit donū grē sibi p̄missuz. Quasi dicat. Dico qz sum p vobis gētib⁹ vincens. Si tamē audistis. i. itellexistis dispensationē grē q̄ data est mihi p vobis. Qd pōt itelligi duplr. Uno modo vt dispensatio accipiat passiue: et sit sensus: si tamē audistis dispensationē gratie rē. i. si itellexistis qz mihi hoc donuz. i. aplatus in gētib⁹ est dispensatu. Nā vt dicit ifra. 4. Unicuiq; data est gratia p̄m mensurā donatiōis xpi. Et infra. Ipse dedit quosdā quidē aplos: quosdā autē pphetas rē. Unū mihi dispensatus est a dño xpo. i. venit in fortēz grā dei hec vt in vobis fructuz faciā. Col. p̄mo. Fact⁹ sum ego minister rē. Dico dispensationē dei que data est mihi in vobis. i. eozuz dispensatio tradita est mihi. Alio modo vt dispensatio accipiat actiue vt sit sensus. Si tamē audistis dispensationē rē. i. si itellexistis qz mihi datū sit vt dona grē dispensem per cōtionem sacramētoz et hoc in vobis. p̄me Cor. 4. Sic nos existimet hō vt ministros xpi.

¶ Cōsequēter cū dicit. (Quoniam sz reuelationē rē.) manifestat cōditionē suam p partes et in spāli. Circa quod duo facit: qz p̄mo ponit quod p̄tinet ad dignitatē officij. i. dispensationē grē. Scdo illud qd p̄tinet ad expiētā paciētie: scz tribulatiōes ibi. (Qua ppter peto ne deficiatis rē.) p̄riā iterū in duas. p̄mo ostēdit gratie dispensationē q̄tuz ad diuersoz mysterioz cognitionē. Scdo q̄tuz ad ipsoz executionē ibi. (Cuius factus sum minister rē.) p̄ma itēz in duas. p̄mo ponit mysterioz xpi sibi datam cognitionē. Scdo exponit qd sit istud mysteriu ibi. (Esse gentes coheredes rē.) Circa cognitionē suā tria ponit. p̄mo qz sit certa. Scdo qz sit plena. Tertio qz sit excellens. Certa quidē est qz nō est per humanā idultriā nec per humanaz itentionē q̄ falli pōt. Sap. 9. Logitatiōes enīz mortaliū timide et icerte puidētie nrē. Sz p legē dinā q̄ certissima ē. Et iō dicit. Quā p̄m reuelatiōez rē. Hal. p. 13. n. ego ab hoīe accepi illō nō didici: sz p reuelatiōez iesu xpi. z. cor. 3. Nos vō reuelata facie gliaz dñi specularēs rē. ¶ Itē plena est: qz p̄fē reuelatū ē mihi: et p̄mitto v̄ro iudicio qz ego i v̄bis paucis h̄ exp̄ssi: i. qd cogitare potestis qz p̄fēz cognitōez habeā d mysterijs fidei. Et q̄tū ad h̄ dicit. Sic scripsi i breui. i. i paucis v̄bis et apte eo mō vt potestis legētes itelligere. Lan. 4. Gaudeo distillās labia tua rē. Labiū qd breue qd ē. Et sic labia doctorū sūt fau⁹ distillās qn breuib⁹ et paucis v̄bis multa et magna insinuat. Sz attēde: vt dicit Aug. qz itēdere h̄ doctor qz. itelligat. Et q̄diu ad hoc laborat v̄ba sua nō sūt supflua sz si postqz itellr eis imozat supflua sūt ei v̄ba. Dic̄ at prudētia meā: sz illō puer. 9. Scia scōz prudētia. Que qd nō ē mūdāna: sz dina et celestl pp qd dicit. In misterio xpi. Est et excellēs: qz sol aplis ē reuelata. v̄n subdit. Qd alijs gnōnib⁹ nō ē agnitu. Licz. n. mysteria xpi pphetis et p̄riarchis fuerint reuelata: n̄ ita clare sic aplis. Nā pphib⁹ et p̄riarchis fuerūt reuelata i qdā gnālitate: sed aplis māifestata sūt q̄m ad singlares et determinatas circū stātiās. Hoc at qd dicit qz alijs gnōnib⁹ rē. pōt duplr exponi. Uno mō vt per gnātiōes tempora generationum accipiuntur. iuxta illud. ps. Dñatio tua in omni generatiōe et ge-

neratiōez. Et tūc est sensus q̄ alyz generatiōibus. i. tempo-
ribus nō est agnituz filijs hoīum. i. rōnalibus creaturis. s.
nec hoībus nec angelis. Mat. ii. Abscondisti hec a sapiēti-
bus et prudentibus et reuelasti ea paruulis. Sicuti reuela-
tum est nūc sanctis apostolis eius et pphetis noui testamē-
ti interpretātibz scripturas et explanātibz legez. Luc. 8.
Vobis datus est nosce mysteriū regni dei. ceteris autē nō.
Luc. 10. Beati oculi qui vidēt que vos videtis. Et ifra. Di-
co autē vobis q̄ multi reges et pphete voluerūt videre q̄
vos videtis et nō viderūt rē. Alio modo pōt exponi vt per
generatiōes accipiant hoīes generati: s̄m illud. Mat. 23.
Veniet hec omnia sup generatiōez istaz rē. Et tunc est sen-
sus q̄ alyz generatiōibus. i. hominibus in precedentibus
generatiōibus generatis nō est cognituz rē. sicut p̄us. Uñ
Esa. 53. Quis credidit auditui nro et brachiuz dñi cui reue-
latū est: Sed hoc qdē sacramētū fidei reuelatū est aliqui-
bus patribz veteris testamēti: s̄m illud Jo. 8. Abraaz pa-
ter vester exultauit vt videret diē meuz vidit et gauisus ē.
Et etiā pphetis: s̄m illud Joel. 2. Post hec effundā de spi-
ritu meo sup oēm carnem et pphetaunt filij vestri et filie
vestre. Sed eis qdē reuelatū est in qdā generalitate. apo-
stolis vō clare et perfecte. Et hoc ppter tria. Primo qz ipsi
apostoli habuerūt reuelationē imēdiate a filio dei. s̄m il-
lud Jo. p̄. Unigenitus filij q̄ est in sinu patris ipse enarra-
uit. Prophe vō et patres veteris testamēti ipsi edocti sunt
per angelos vel per aliquas similitudines. Uñ dñi Esa. 6.
Volauit ad meynus de seraphin et in manu eius calculus
quē rē. Et ideo ipsi apli clarius acceperunt. Scdo qz nō in
figuris et in enigmatibus. sicut pphete viderūt. s̄z reuelata
facie gliam dñi specularēs. Luc. 10. Beati oculi qui vidēt
que vos videtis. Tertio qz apostoli cōstituti fuerūt execu-
tores et dispēsatores hui⁹ sacramēti: et iō oportebat q̄ me-
lius ipsi eēt instructi q̄ aly. Jo. 4. Aly laborauerūt et vos
in labores eozuz introistis.

¶ Cōsequēter cum dicit. (Esse gētes rē.) manifestat qd sit
illud sacramētuz. Circa quod sciēdum est q̄ iudei tripli-
cem prerogatiuam habebāt respectu gētiliuz. s. pmissiōis
hereditatis. Roma. 4. Nō enīz per legem pmissio abrae
aut semini eius vt heres esset mūdī: sed per iusticiā fidei.
ps. Dominus pars hereditatis mee rē. Itēz per specialē a
gentibus alyz instructionē. Deuter. 7. Te elegit dominus
deus tuus vt sis ei populuz peculiaris de cūctis populis q̄
sunt sup terrā. Uñ. ps. Nos autē populuz eius et oues pa-
scue eius. Can. 6. Una est colūba mea: pfecta mea rē. Itēz
per xpi pmissiōē. Heñ. 12. In te benedicent vniuerse co-
gnatiōes terre. Nec autē tria gētes nō habebant. supra 2.
Qui eratis illo tempore sine xpo alienati a conuersatione
israel. S̄z ad hec tria recepti sunt p fidē. Primo qdē quā-
tum ad participationē hereditatis: et q̄tum ad hoc dicit.
Coheredes. s. ipsis iudeis in hereditate celesti. Matth. 8.
Multi ab oriēte et occidēte veniēt et recumbēt cūz abraā
Ysaac et iacob in regno celozū rē. Secūdo ad speciale col-
legium fideliz. Et quātū ad hoc dicit. Cōcorporales. i. in
vnum corpus. Joā. 10. Alias oues habeo que nō sunt ex h
ouili. i. gētes: et illas oportet me adducere et vocem meam
audiēt et fiet vnum ouile et vnus pastor. Tertio ad partici-
pationē gratie repromisse. Et q̄tum ad hoc dicit. Et com-
participes: s̄z pmissiōis que facte sunt abrae. Roma. 15.
Dico autē christuz fuisse ministruz circumcisionis propter
veritatē dei ad confirmādas promissiones patrum: gētes
autē sup misericordiā honorare deuz. Et hec omnia cōse-
cute sunt gētes nō p moysen: s̄z in xpo. Joā. p̄mo. Lex per
moysen data est: gratia et veritas p iesum xpm facta est. 2.
Pet. p̄mo. Per quē maxima et p̄ciosa nobis pmissa rē. Itē
nec per impletionē legis: qz hoc ē iugum qd neqz p̄res no-

stri neqz nos portare potuimus: vt dicit Act. 15. S̄z p euan-
geliz p quod omnes saluatur. Roma. p̄mo. Nō enīz eru-
besco euangeliuz. Virtus enim dei est in salutē omni cre-
dēti. p̄me Cor. 15. Notum vobis facio euangeliū quod pre-
dicauī vobis quod et accepistis in quo et statis p quod et sal-
uamini.

¶ Lectio.

II.

¶ Cuius fact⁹ sum ego minister s̄m do-
num gratie dei que data est mihi s̄m
operationez virtutis eius. Mibi enī
omnium sanctoruz minimo data est
gratia hec in gentibus euangelizare
inuestigabiles diuitias xpi et illuminare omnes
que sit dispēsatio sacramēti absconditi a secu-
lis in deo qui omnia creauit.

¶ Postq̄ ostēdit apostolus eē sibi gratiā dispēsata q̄tum
ad mysterioz diuersoz cognitionē: hic ostēdit hoc idē
q̄tum ad ipsoz mysterioz executionē. Et circa hoc duo
facit. Primo cōmemorat auxiliuz gratie prestituz sibi ad
exequēdūz. Secūdo ostēdit sibi cōmissuz officiz ministe-
ry ibi. (Mibi omnium sanctoruz minimo rē.) Prima in du-
as. Primo tāgit ministerioz diuinoruz executionē. Secun-
do ostēdit auxiliuz sibi datus ad exequēdū ibi. (Scōz do-
nū gratie rē.) Executio autē diuinoruz sibi cōmissa est p mo-
dū ministerij: et q̄tuz ad hoc dicit. Dico q̄ hoc ministeriū
est mihi cōmissuz. s. gētes eē coheredes p euangeliuz p qd
gētes participes sūt pmissiōis dei in xpo iesu: cuius ego
paulus factus sum minister rē. Quasi dicat. Nō ego impleo
vel exequor vt a me vel vt meus: s̄z sicut ministeriū quod
dei ē. Act. 9. Uas electiōis ē mihi iste rē. Unde apostolus.
p̄ Cor. 4. Sic nos existimet homo vt ministros xpi et dis-
pensatores ministeriorum dei.

¶ Deinde cuz dicit. (Secundū donuz gratie rē.) tāgit au-
xiluz sibi prestitū ad ministerioz executionē. H̄z autē au-
xiluz duplex fuit. Vnuz qdēz ipa facultas exequēdi: aliū
ipsa operatio siue actualitas. Facultatē autē dat deus in-
fundēdo virtutē et gratiam p quas efficitur homo potēs et
aptus ad operādūz: s̄z ipsaz opationē cōfert in q̄tū opatur
in nobis iterius mouēdo et istigādo ad bonū. Et iō hoc ac-
cipiēs apluz a deo dicit q̄tum ad p̄mū. Dico q̄ factus suz
mister: s̄z certe nō meis meritis nec vtute p̄pa: s̄z s̄m donū
grē dei q̄ data ē mihi: qz. s. idone⁹ efficioz ad executionē di-
uinoz misterioz: q̄ fui p̄us p̄secutor. p̄ Cor. 15. Plus oībz
laborauī nō ego s̄z grā dei meuz. Quātuz ad scōz dīc. Se-
cūdū opationē quā deus efficit in q̄tuz vtus eius opat in
nobis et velle et p̄ficere p bona voluntate. Pōt autē hoc alr
exponi s̄m Glo. vt qd dictū est modo referat ad p̄cedētia:
s. dicat q̄ eē gētes coheredes et cōcorporales et cōpartici-
pes pmissiōis eius. s. dei p̄ris. hoc qdē donū dedit deus gē-
tibus in xpo. i. p xpm et hoc s̄m opationē vtutis: et p hoc q̄
potēter opatus est suscitādo xpm a morte.

¶ Cōsequēter cuz dicit. (Mibi sanctoruz minimo rē.) ostē-
dit offiū cōmissuz. cui⁹ qdē cōmissiōis grā cōmendatur ex
tribus. P̄mo qdē ex p̄sone sue p̄ditiōe. Scdo ex cōmissioz
magnitudie ibi. (Euangelizare inuestigabiles rē.) Tertio
ex fruct⁹ vtilitate ibi. (Ut inotescat rē.) Cōmēdat igitur
offiū sibi cōmissuz: ex p̄sone p̄ditiōe. Si. n. rex aliqz aliq̄
qdē magnū offiū alicui magno p̄ncipi et excellēti cōmitte-
ret nō mltū ei magnā grāz faceret q̄ ad hūc magnū i ma-
gno offō: s̄z si mag⁹ et arduissimū offiū alicui puo cōmittat:
multuz euz magnificat et magnaz grām facit ei: et tāto ma-
gis q̄to officij excellentia excedit ipz. Secundū ergo hūc
modū paulus grāz sibi cōmissi officij cōmēdat dicēs. Mi-
bi omnium sanctoruz minimo data est grā hec. Et vocat se

minimū nō ex potestate sibi cōmissa: s; ex cōsideratiōe sta-
tus preteriti. p^r Lor. 15. Ego sum minimus apostolorū q nō
sum dignus vocari ap^lus: quoniā psecutus suz eccliaz dei.
Esa. 60. Minimus erit i mille & paruulus in gentē fortissi-
mam. Et hoc in gētibus. i. iter gētes. Gal. 2. Qui enī opera-
tus est petro in apostolatū circūcisōis: opatus est & mibi i-
ter gētes. Et cū cognouissent grām dei q̄ data est mibi iter
gētes &c. Scōdo cōmēdat h̄ cōmissionis grā ex officij ma-
gnitudine qd̄ est reuelare & manifestare secreta dei q̄ sunt
magna & occulta. puta de magnitudie xpi & de salute fide-
liū facta p eum. De his autē duobus est totuz euāgelii.
Quātū ad p̄mū dīc. Euāgelizare &c. Quasi dicat. Dec gra-
tia data est mibi vt annunciē bonū. p^r Lor. p. Nō misit me
xps baptizare sed euāgelizare. Et ibidem. 9. Vt enī mibi
si nō euāgelizauero. Et hoc iuestigabiles xpi diuitias que
sunt vere diuitie. supra. z. Deus autē qui diues est in mise-
ricordia &c. Ro. 2. An diuitias bonitatis eius & patiētie et
lōganimitatis p̄tēnis &c. Ro. 10. Diues in omnes q̄ inuocāt
illum. Quasi dicat. Diuitie iste vere inuestigabiles sunt qz
tanta est misericordia eius q̄ itelligi vel inuestigari nō pos-
set. Esa. 33. Diuitie salutis sapia & scia timor dñi ip̄e thesau-
rus eius. s. christi: qz in christo abūdātissime fuit timor do-
mini. Esa. 11. Replebit euz spūs timoris dñi. In xpo enim
sunt omnes thesauri sapie & scie absconditi. Coll. 2. Et hec
sunt inuestigabiles qz perfecte sapiētia & sciētia christi inue-
stigiari nō possunt. Job. 11. Reperies forsan vestigia dei et
vīqz ad perfectuz omnipotētem: Quasi dicat. Nō. Nāz p
creaturas in quibus relucet vestigiū creatoris pueniri nō
potest ad perfectaz eius cognitionē. H̄ autē diuitias stu-
pens admiratur apostolus dicēs. Roma. 11. Quā altitudo di-
uitiaruz sapientie & sciētie dei quaz &c. Ecc^l p̄mo. Sapiē-
tiam dei p̄cedētem omnia quis inuestigabit: Quātūz
ad scōm. i. ad manifestanduz salutem fidelibus ex christo
puenientem dicit. Illuminare omnes nō soluz iudeos: s; &
etiam gentiles per predicationē & miracula. Ecc^l 24. Il-
luminabo omnes sperātes in domino. Act. 9. Uas electio-
nis est &c. Mat. 5. Vos estis lux mundi. Illuminare in q̄z
q̄tum in me est omnes. s. credere volentes. z. Thi. 2. Qui
omnes homines vult saluos fieri & ad agnitionem verita-
tis venire. Ad hoc. s. vt itelligant que sit dispensatio sacra-
menti: quia nihil valēt ista nisi dispensentur. Quasi dicat.
de hoc illuminabo. s. q̄ mirabilis & ex quāta dilectione sit
facta adimpletio archane redemptionis. P̄niusmodi autē
diuitie inuestigabiles per christuz vobis dispēfate sunt. S; &
qz dici posset istud quod dicitis & si sit magnū: omnes tamē
hoc sciunt. ideo ad hoc respōdet apostolus dicēs qz nō qz
abscondita a seculis. Ubi sciēdus est qz omnia que sunt in
effectu latēt virtute in suis causis: sicut in virtute solis cō-
tinētur omnia que sunt in generabilibz & corruptibilibus.
Sed tamē ibi quedam sunt abscondita quedam manife-
sta. Nam calor est manifeste in igne. aliquoruz vero ratio
que occulto modo producit later in eo. Deus autem est
omnium rerum causa efficiēs. sed producit quedam quo-
rum ratio potest esse manifesta illa scilicet que mediantibz
causis secundis producit. Aliqua vero sunt in eo ab-
scondita illa scilicet que immediate per seipsuz producit.
Et quia sacramentum humane redemptionis per seipsuz
operatus est deus: ideo in eo solo hoc sacramentuz est ab-
sconditum. Et hoc est quod dicit. Abscondita a seculis in
deo idest in sola noticia dei. Inuestigare autē secreta pri-
me cause maximuz est. p̄me Lorint. 2. Sapientiam loqui-
mur inter perfectos. Sapientiam vero non huius seculi:
neqz principū huius seculi qui destrunt s; loqmur dei sa-
piētia in mysterio que abscondita est quā p̄destinavit deus
ante secula q̄ in q̄z oia creauit. **Lectio. III.**

Minoretur principibus & potestati-
bus in celestibus per ecclesiam multi-
formis sapientia dei s̄m p̄finitiones
seculorum quam fecit in xpo iesu dño
nostro: in quo habemus fiduciā & accessum in
confidentia per fidem eius.

Cōposita dignitate officij ex magnitudine cōmissoz: hic cō-
mēdat ap^lus officij dignitatē ex vtilitate effect^u: q̄ qd̄ est
reuelatio magnaz rez magnis psonis. Sūt autē circa hoc
tria cōsiderāda. P̄rio qd̄ qbus sit reuelatū: & q̄tuz ad h̄
dicit. Ut inotescat p̄ncipibz &c. Scōdo p̄ que reuelēt qz per
ecclesiā. Tertio quid reueletur: qz multiformis sapia dei.
Ad cuius qd̄ sapie descriptiōez quattuor tāgit ap^ls. P̄ri-
mo ei⁹ multiplicatē ibi. (Multiformis sapia dei.) Scōdo
modū multiplicatē ibi. (P̄finitiones seculoz.) Terti-
o multiplicatē auctatē. Uñ subdit. (Quā fecit dñs in
xpo iesu dño nro.) Quarto auctoritatis effectuz ibi. (In q̄ ha-
bem⁹ fiduciā & accessuz.) Est ḡ sapia que reuelatur multi-
formis: & hec qd̄ multiformitas tāgit. Job. 11. Utinā de⁹
loqueret tecum & aperiret labia sua tibi vt ostēderet tibi
secreta sapie: & q̄ multiplex sit lex eius &c. Sap. 7. Est enī
in illa. s. sapia dīna spūs itelligētie sanctus vnicus & multi-
plex &c. Multiplex. s. i. effectibz: vnic⁹. s. in cēntia. **C**ōdo
autē multiplicatē reuelate scie ē s̄m p̄finitionē secu-
loz. i. distictionē & determinatiōez diuersoz tēpoz. Deus
enī ordinat alia eē in vno tēpore: alia in alio: & s̄m hoc hu-
iusmodi sapia multiformis dī s; p̄finitionē seculoz qz di-
uersa tēpora diuersis ornat effectibus. Auctor autē huius
multiplicatē ē xps. Uñ dīc. Quā fecit de⁹ in xpo iesu dño
nro. i. p̄ xpm. Ipse enī mutat tempora & statū eoz. Deb. p.
Multipharie multisqz modis &c. p̄ quez fecit & secula. P̄t
autē h̄ qd̄ dīc que fecit deus &c. referri vel ad eternaz p̄desti-
nationē. Nā ipsaz fecit pater in filio suo. supra p. Elegit nos
in ipso ante mūdi cōstitutionē vt essemus sancti. Ipse enīz
filius ē sapia p̄ris. Nihil autē diffinit vel p̄ordinat aliqd̄ ni-
si p̄ sapiām. Vel p̄t referri ad p̄destinatiōis eterne cōple-
tionē quā deus pater p̄ filiū cōsumauit. p^r Lor. 10. In quos
fines seculoz deuenerūt. Supple sumus. **E**ffectus autē
auctoritatis ē magnitudo fruct⁹ q̄ nobis a xpo puenit. qd̄ po-
nit cū dicit. In quo habemus fiduciāz &c. Circa qd̄ duo fa-
cit. P̄rio ponit que recepimus. Scōdo appropriatū p̄ qd̄ re-
cepimus ibi. (Per fidē ei⁹.) Bona at̄ que recipimus sunt
duo. Unū qd̄ p̄tinet ad spem obrinēdi: & q̄tuz ad hoc dīc.
In quo. s. xpo habem⁹ fiduciā. s. veniēdi ad celū & eternaz
hereditatē. Jo. 16. Cōfidite ego vici mundū. z. Lor. 3. S̄du-
ciāz talē habem⁹ p̄ xpm ad deū. Aliud bonū p̄tinet ad obrinēdi
facultatē: & q̄tum ad hoc dīc. Et accessum scz habe-
mus. Deb. 4. Adeam⁹ cū fiducia ad thronū glie ei⁹. Jere.
3. Patrem vocabis me & post me igredi nō cessabis. Ro.
5. Per que accessuz habemus p̄ fidez in grā ista in qua stā-
mus & glīamur in spe glie filioz dei. Per qd̄ autē hec denē
nobis subdit dicēs. Per fidē ei⁹. s. xpi. Ro. 5. Iustificati ex
fide pacē habeamus ad deū p̄ dñm nrm iesum xpm. Ut ḡ
breuiter cōprehēdamus dico qz reuelata ē sapia dei mul-
tiformis varietatis s̄m distictionēz & p̄finitionēz seculoz que
dedit nobis fiduciā & accessum ad p̄m p̄ fidē ei⁹. Quib⁹
autē reuelata sit ista multiformis sapia dei ostēdit & tūc su-
mī ista s̄a supius dimissa. Ut inotescat p̄ncipibus & p̄ta-
tibus ex qua apparz magnitudo. Et qz ēt in terris sunt p̄n-
cipes & p̄tēs addit. In celestibz. i. in celo vbi nos erim⁹.
Notādū ē autē h̄ qz p̄ncipes & p̄tēs sunt duo ordies q̄
ex ipsoz noie p̄minētia in operādo designāt. P̄tās ordi-
nat ad reprimēdus ipedimēta salutis: s; ordo p̄ncipatuz

preest r'iniungit ad bene exequeduz. Q' aut ad ordinē pncipatus p'ineat regularē: p' illud ps. Preuenerunt pncipes coniuncti pfallētibz rē. Itē pncipes iuda duces eorū rē. Q' autē ad p'tates p'ineat rep'mere: p' Ro. 13. Uis autē nō timere p'tatem. bonus fac r' habebis laudes ex illa: dei enī minister est tibi in bonuz: si autē malefeceris t'ime. Nō enī sine causa gladiū portat rē. Magni ergo sunt qbus inotescit: q' sanctis angelis p quos dirigunt r' defendunt sancti. Per quid autē eis inotescat multiformis sapientia dei subdit dicēs. Per eccliam: qd' qdē h'z magnā difficultatē. Naz' hlo. habz. i. p' apostolos in ecclia p'dicātes. Unus qdē intellectus esse potest: q' s. angeli didicerunt ab apostolis: r' hoc videt quādā rōnem habere. videmus. n. q' in celo iter angelos superiores qui imediate a deo illuminant: illuminat r' docet inferiores angelos q' nō imediate illuminant a deo. Nō videt q' irrōnabile q' apostoli qui imediate a deo sunt edocti: s' illud Jo. p'mo. Unigenitus filius q' est in sinu patris ip'e enarravit v' doceat angelos. S' hoc qdē satis sufficēter dici posset nisi aliud occurreret. Luz enī in xpo sunt due nāe: dīna scz r' hūana: edocti q' dem sunt apli a xpo imediate q' tūz ad humanā nām. Angeli autē imediate nām dīnam vidēt: ēt inferiores: als non eēt beati: cū in sola vīfione dīne eēntie rōnalis creature beatitudo p'sistat. Nō est q' cōueniēs nec rō aliqua vt dicimus sanctos qui sunt in patria doceri a q' r' uicūq' p'fectis viatoribus. Nam licz iter natos mulieruz nō surrexit maior Joāne baptista: tamē qui est in regno celozū maior est illo: vt d' Mat. ii. Dicere autē q' demones doceantur ab hoibus: hoc absq' p'iudicio credibile est. S' q' beati qui imediate verbi cōspiciūt: qd' est speculū sine macula: quo relucēt oīa: a viatoribus doceant dici nō d'z nec cōueniēs videt. Dicēduz est q' inotuit angelis per eccliaz. i. p' apostolos p'dicātes: vt dicit hlo. Nō q' angeli hoc didicerunt ab eis sed in eis. Nam sicut dicit Augus. sup' hēn. ad lram deus anteq' creaturas crearet: an' dico ordine nature: nō ordine temporis: cuz s'm tempus simul oīa creata sunt: rōnes rerum nāliuz indidit mētibus angeloz: quo fit vt angeli duplr res nāles cognoscerēt: q' cognouerūt eas i verbo: r' hec cognitio d' matutina. Itē cognouerūt eas in naturis p'p'is: r' hec d' cognitio vespertina. C' Uterius notādūz est q' sunt quedā rōnes mysterioz gratie totā creaturā excedētes: r' h'z rōnes nō sunt indite mētibus angeloz: s' i solo deo sunt occulte. Et iō angeli nō cognoscūt eas in seipsis: nec etiā in deo: s' cognoscūt eas s'm q' in effectibus explicātur. Luz igitur rōnes prinētes ad multiformē sapiām dei sint h'z: s' in solo deo abscondite: r' postmodūz in istis forinsecis effectibus explicatē manifestū est q' angeli eas nec in seipsis nec in ipso v'bo: nec etiā ab aplis nec a viatoribus alyz cognouerūt: sed in ipis aplis explicatas p'us in mēte dīna latētes cognouerūt: sicut domus que est in mēte artificis vel p'ceptu de domo faciēda: nullus scire pōt q' dīu latet in mēte: nisi solū ille qui solus illabitur animabus: s'z deus: s' postq' cōceptus est iaz in effectu extrinseco explicatus: q' domus iam facta est: sic aliqs de domo iam facta que p'us latebat in mēte artificis edocetur: non autē edocet p' domū: s'z in domo. Un' iaz restat vt aliter exponat' hoc quod dicit. Ut inotescat pncipibus rē. vt illa cōiunctio vt. accipiatur nō causalr: s'z quodāmodo p'secutiue r' legatur sic. Illuminare q' sit dispēsatio sacramēti absconditi a seculis in deo q' oīa creauit: ita tñ absconditi vt inotescat pncipibus: r. i. istud sacrm ita fuit absconditū in deo q' ide inotuit pncipibus r' p'tatibus nō ab eterno: s' a seculo: q' oīs creatura pncipiūm habet. Et hoc nō per ecclia terrenam sed celestem: q' ibi est vera ecclia que est mater nostra: r' ad quā tēdimus: r' a qua nostra ecclia militans

est exemplata. Et sic ly per. designat ordinē nature tātum vt dicatur per eccliam celestem. i. de vno in aliud: sicut dicitur illud factum est notum per totum regnū vel ciuitatē: q' noua currunt ab vno in aliū s'm q' verba currunt sicut d' Act. 9. de suscitatiōe thabite begbine sci petri. Notum autē factū est per vniuersam yopen r' crediderūt multi rē. Magister tñ aliter recitat lecturā augustini hoc mō. Illuminare q' sit dispēsatio rē. r' hoc p' eccliaz. i. oēs q' sunt in ecclia terrena: s'z nō est s'm itētionē augustini. C' Dic posset queri vtrū angeli a pncipio mundi cognouerint mysteriū icarnatiōis. R'ndet magister dicēs q' angelis maioribus notūz fuit s'z nō minoribus. Un' ipsi. s. miores angeli iterrogāt. Esa. 63. Quis est iste q' venit de edom tinctis vestibus de bosra: S'z opio hec est cōtra b'm Dionysii. Dionysius. n. duas iterrogatiōes angeloz de xpo factas ex sacra scriptura accipit. Unā ex ps. Quis est iste rex glie. Itē accipit aliā ex Esa. 63. Quis ē iste q' venit de edom rē. P'ima autē iterrogatio s'm euz ē inferior angeloz. Scda sup' moz: qd' ps: q' p'me nō deus respōdet s'z aliū. Un' dicit. Dominus v'tutū ipse est rex glie. scdē vō respōdet ipse deus imediate. Un' dicit. Ego qui loquor iusticiā r' p'pugnator suz ad saluādū. Vult q' Dionysii q' vterq' aliqd' ignorauerūt. r' vterq' aliqd' sciuerūt: q' a pncipio oēs sciuerūt mysteriū icarnatiōis in g'nali: s'z rōnes in spāli didicerūt tempore p'cedēte seu p'cessu tēporis s'z q' in effectibus extrinsecis explicabātur.

Lectio. III.

Ropter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis in vobis que est gloria vestra. Hui' rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri iesu christi ex quo oīs paternitas in celis r' i terra nominatur: vt det vobis s'm diuitias glorie sue virtutem corroborari per spiritum eius in interiore xpm habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati r' fundati.

C' Postq' egit aplis de dignitate officij: qd' p'inet ad suam cōditionem: hic p'sequēter agit de his que pertinet ad suā afflictionem: scilicet de passionibus suis. Circa quod duo facit. P'imo exhortatur eos ne p' suis tribulationibus conturbentur: sed habeāt patiētia. Secūdo q' ad hoc q' homo nō cōturbe' necium est diuinū auxiliū: p'mittit ofonem: vt impleāt hoc per diuinā gratiā ibi. (Vniū rei grā rē.) Dicit ergo p'imo. Ex magnitudine officij mei r' firmitate eius quā habeo per fidez christi accidit q' tribulationes patior nec me conturbāt nec a christo auellere possunt. Ro. 8. Quis nos separabit a charitate christi. tribulatio rē. Quasi dicat. Nihil. Propter qd' iduco vos r' peto ne deficiatis in tribulationibus meis: ne. s. occasiōe tribulationum mearum deficiatis oīno a fide r' ab operibus bonis. Debre. 12. Nō fatigemini animis vestris deficiētes. Dico autē q' vos nō debetis deficere: q' sunt p' vobis. i. p' vtilitate vestra. 2. Cor. p. Siue tribulamur p' v'ra exhortatiōe r' salute: siue cōsolamur p' v'ra cōsolatiōe r' salute: que operatur tolerātiām passionuz earū: quas r' nos patimur vt spes nostra firma sit p' vobis sciētes quoniā sicut focij passionū estis sic eritis r' cōsolationuz. Vel dicit p' vobis. i. p' v'ra probatiōe. Sap. 3. Tāq' aurū in fornace pbauit electos dñs. rē. Que est gloria vestra. s'z nō deficiatis sed stertis fortes in tribulationibus. Nā qui persenerauerit vsq' i finē rē. Alio mō que ē glia v'ra. i. tolerātia passionū n'rarū est pro vobis ad gl'iam in hoc q' deus exposuit aplos suos r' p'phetas tribulationibus r' passiōibus p'pter salutē v'raz. D'ec. 6. Propterea dolam in p'phetis r' occidi eos rē. 2. Cor. p'mo. Hlo

Ad ephesios

ria vestra sumtis sicut vos nostra etc.

Consequenter cum dicit. (Vnius rei gratia etc.) Implorat eis auxilium pro oratione ut per exhortationem suam proficiat. Et primo orationem permittit. Secundo quasi securus de exauditione gratias agit ibi. (Et autem qui potens est etc.) Tertio prima in tres: quia primo proponit orationis obiectum. Secundo orationis intentum ibi. (Ut det vobis secundum diuitias etc.) Tertio orationis fructum ibi. (Ut possitis comprehendere etc.) Quarto autem reddit exaudibilis per humilitatem. **ps.** Resperxit in orationem humilium etc. **Ecc.** 35. Oratio humilitatis se nubes penetrabit etc. Et ideo statim orationem suam ab humilitate incipit dicere. Vnius rei gratia. scilicet ne deficiatis a fide flecto genua mea ad patrem etc. Quod est signum humilitatis propter duo. Primo quia quod genua flectit quodammodo pariuificat se et subicit se ei cui genua flectit. Unde per hoc ostendit recognitionem propter fragilitatem et paruitatem. Secundo quia in genu est fortitudo corporis. Unde quod quis genua flectit prestat debilitatem sue virtutis. Et ideo est quod exteriora signa corporalia exhibent deo ad conversionem et exercitium spiritus anime iterioris. **z.** Paralip. vi. in oratione Manasses. Flecto genua cordis mei etc. **Esa.** 45. Mihi curuabit os genui etc. **C** Deinde describit orationis obiectum quod est deus: et describit eum ex duobus. Primo ex affinitate. Secundo ex auctoritate. Ex affinitate enim erigimur ad orandum cum fiducia. Et quod ad hoc dicit. Ad preces domini nostri iesu christi. scilicet cuius nos filii sumus. **Jac.** p. Omne datum optimum etc. **Esa.** 63. Tu enim domine pater noster etc. Ex auctoritate autem confirmat obtinendum quod petimus fiducia: quia ipse est ex quo omnis paternitas in celo et in terra noiatur. **C** Dic posset queri vtrum in celo sit paternitas. Posset dici breuiter quod in celo. id est in deo vel in diuinis est paternitas que est principium omnis paternitatis. Sed de hac non querit ad presens: quia cuiusmodi fidei nota est. Sed querit vtrum in celis. id est vtrum in angelis sit aliquid paternitas. Ad hoc dico quod paternitas est tantum in viuentibus et cognoscetibus. Est autem duplex vita. Una secundum actum. alia secundum potentiam. Vita quod est secundum potentiam est hinc opera vite in potentia. Unde dormiens quiescit ad actus exteriores de vi uere in potentia. Viuere autem secundum actum est quando exercet quod opera vite in actu. Sic autem non solum qui dat potentiam vite pater est eius cui dat: sed qui dat actum vite ille etiam pater dici potest. Quicquid ergo inducit aliquem ad aliquem actum vite: puta ad bene operandum: intelligendum: volendum: amandum pater eius dici potest. **p.** **Cor.** 4. Nam si decem milia pedagogorum habeatis in christo: sed non multos patres etc. Cum ergo iter angelos vnus alterum illum minet proficiat et purget et isti sunt actus hierarchici: manifestum est quod vnus angelus est pro alterius sic magister est pater discipuli. **C** Vtrum autem paternitas que est in celis et in terra deriuat a primitate que est in diuinis dubitatur. et videtur quod non quia nota sic imponimus secundum quod res noiatas cognoscimus. Quicquid autem cognoscimus est per creaturas. ergo nota imposita a nobis rebus ipsis plus et plus conueniunt creaturis quam ipsis deo. Ratione deo et dico quod nomen alicuius rei noiata a nobis dupliciter potest accipi: quia vel est expressiuum vel significatiuum conceptus intellectus: quia voces sunt note vel signa passionum vel conceptuum qui sunt in anima: et sic nomen plus est in creaturis quam in deo. Aut in quantum est manifestatiuum quod dicitur rei noiatae exterius: et sic est plus in deo. Unde hoc nomen paternitas secundum quod significat conceptionem intellectus noiantis rem: sic per plus inuenitur in creaturis quam in deo: quia per plus creatura innotescit nobis quam deus: secundum autem quod significat ipsam rem noiataam sic per plus est in deo quam in nobis: quia certe omnis virtus generatiua in nobis est a deo. Et ideo dicit. Ex quo omnis paternitas in celo et in terra noiatur. Quasi dicat. Paternitas que est in ipsis creaturis est quasi nominalis seu vocalis: sed illa paternitas diuina qua pater dat totam naturam filio absque omni imperfectione est vera paternitas.

Consequenter cum dicit. (Ut det vobis etc.) ostendit orationis

intentionem. Et primo facit hoc. Secundo ostendit quod possit impetrare suum propositum ibi. (Per spiritum eius etc.) Dicit ergo. Dico quod peto ne deficiatis sed stetis viriliter. Scio tamen quod per vos facere non potestis sine dono dei. ideo peto ut det vobis. **Jaco.** p. De datum optimum etc. Et hoc quod est diuitias glorie sue. id est secundum copiam maiestatis eius et magnificentie. **ps.** Gloria et diuitie in domo eius. **puer.** 8. Mecum sunt diuitie et gloria. Diuitie iquam que faciunt virtutem corroborari. **Esa.** 40. Qui dat lassum virtutem: et bis quod non sunt fortitudinem et robur multiplicat. Et hoc in iteriori boie: quia nisi in iterioribus fortificet homo: facit ab hoste superari. **Esa.** 9. Confirmet illum et corroboret in iudicio et iusticia amodo et usque in sempiternum. **C** Tunc resumatur illa particula iterposita. scilicet per spiritum. in qua ostendit per quod obtinere potest quod petit. Ipse enim spiritus qui roborat est spiritus fortitudinis: et est causa non deficiendi in tribulationibus. que obtinemus per fidem que est fortissima: quia fides est substantia rerum sperandarum. id est facit in nobis subsistere res sperandas. **Uti p.** **pe.** 4. Qui resistite fortes in fide. Et ideo subiungit. Dabitur vobis christum per fidem. Et hoc in cordibus vestris. **p.** **pet.** 3. Dominum autem christum sanctificate in cordibus vestris. **per quod.** Dico quod non solum per fidem que ut donus est fortissima: sed etiam per charitatem que est in sanctis. Et ideo subdit. In charitate radicati et fundati. **p.** **Cor.** 13. Omnia suffert: omnia credit: omnia sperat: omnia sustinet: charitas nunquam excidit. **Can.** ultimo. Fortis est ut mors dilectio. Unde sicut arbor sine radice et domus sine fundamento defacili ruit: ita spirituale edificium nisi sit in charitate fundatum et radicatum durare non potest.

Clectio. **V.**

Vos possitis comprehendere cum omnibus sanctis que sit latitudo et longitudo et sublimitas et profundum. Scire etiam supereminentem scientie charitatem christi: ut impleamini in omnem plenitudinem dei. Si autem qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus aut intelligimus secundum virtutem que operatur in nobis. ipsi gloria in ecclesia et in christo iesu in omnes generationes seculi seculorum. Amen.

C supra ostendit apostolus petitionis sue pro ephesios et orationis intentionem. sed corroboratorem spiritus in fide et charitate: hoc consequenter ostendit eorum que petit fructum corroboratiouis que est per fidem et charitatem que est quedam cognitio. Ideo primo proponit ipsarum noticiam. Secundo ipsius noticie seu cognitiouis efficaciam ibi. (Ut impleamini in omni plenitudine dei.) Dicit ergo. Ita sitis charissimi in charitate radicati et fundati ut possitis comprehendere etc. quod quod est dupliciter legi potest. primo modo ut magis sequatur intentionem apostoli. **C** Sciendum est ergo quod tunc in futuro quam in presentia cognitio dei est nobis necessaria. nam in futuro gaudebimus de cognitione dei: et de cognitione assumptae humanitatis. **Jo.** 17. Nec est vita eterna ut cognoscatur te etc. **Jo.** 10. Ingredietur. scilicet in replationem diuinitatis. et egredietur. scilicet in cotemplationem humanitatis: et pascha inueniet. Et quia fides est imitatio illius future cognitiouis: quia est substantia rerum sperandarum etc. ut dicitur **Debr.** ii. Quasi iam in nobis res sperandas per modum cuiusdam imitacionis facit sustinere. Inde est quod fides nostra in his duobus consistit. scilicet in diuinitate et humanitate christi. **p.** **cor.** 2. Non enim iudicauimus scire iter vos nisi iesu christo etc. **Secundo** per ergo primo permittit eis cognitiouem diuinitatis. Secundo cognitiouem mysterioz humanitatis ibi. (Scire et supereminentem scientie etc.) Cognitiouem autem dei manifestat eis sub his verbis. (Ut possitis etc.) Quasi dicat. Corroboremur amini per fides et charitatem: quia si sic estis peruenietis ad vitam eternam. vbi habebitis deum

presentē et perfecte eū cognoscentis. Quod autē deus manifestet amanti patet Job. i. 4. Qui diligit me diligitur a patre meo: et ego diligam eū et manifestabo ei meipsum. Quod vero manifestet credenti patet per dicitur Esa. 7. *scilicet* alia i. 3. Nisi credideritis non intelligetis. Quod n. s. fidē et charitatē ut corroboremur ut possitis comprehendere. Ubi sciendū est quod comprehendere quicquid ponitur pro includere. et tunc oportet quod comprehendens contineat in se totaliter comprehendens. Quādoque autē ponit pro apprehendere. et tunc dicit remotio- nem distantie. i. insinuat propinquitatē. Primo autē modo a nullo intellectu creato deus apprehēdi potest. Job. ii. *scilicet* forsitāne vestigia dei comprehendēs et vsq; ad perfectū oipotentē reperies: Quasi dicat. Non. quod sic posset eū perfecte cognoscere quantum cognoscibilis est. Et de hac cognitiōe non intelligitur quod dicitur. Ut possitis comprehendere. sed scō modo et est vna de tribus dotibus. et de hac loquitur apłs cū dicit. Ut possitis comprehendere. i. deū habere presentē et presentialem cognoscere. Phil. 3. Sequor autē si quō comprehendā in quo etc. Et hec comprehendens est cōis oibus sanctis eius. Ideo subdit. Lum oibus sanctis. ps. Gloria hec est oibus sanctis eius. Talibus autē dicit illud. i. cor. 9. Sic currite ut apprehēdatis etc. Quae sit latitudo etc. Notandum quod verba ista videntur ortum habere ex verbis Job. ii. Forsitāne inquit vestigia dei comprehendēs: Quasi dicat incomprehēnsibilis est. Duius autē incomprehēnsibilitatis cām assignat dicens. Excelsior celo est et quod facies. Profundior inferno est: et vnde cognosces. Longior terra mēsurā eius et latior mari. Ex quo videt quod iob ostendat eū esse incomprehēnsibile: attribuit ei quadruplicē differentia dimēnsionum. Dis. n. verbis alludēs apłs dicit. Ut possitis comprehendere quae sit latitudo etc. Quasi dicat. Habeatis tantā fidē et charitatem ut possitis tantē comprehendere quod comprehendēnsibile est. Et hoc modo expōit dionysius. Nō est tñ alio quo modo intelligēdū has dimēnsiones corporaliter eē in deo quod spūs est deus ut dicitur. Job. 4. sunt tñ in deo metaphorice Unde per latitudinē designat dimēnsio seu extēnsio virtutis et sapientie diuine sup oia. Ecclesi. i. Effudit illā. s. sapientia sup oia opera sua. Per longitudinē designat eternā eius duratio. ps. Tu autē dñe in eternū permanes. et ps. Domus tuā dñe decet scitudo i longitūdine dier. Per sublimitatē vltimū extēnsionē vō perfectio et nobilitas nāe ei quae in infinitū excedit creaturā. ps. Excelsus sup oēs gētes dñs. Et profundum id est incomprehēnsibilitas sapientie eius. Ecclesi. 7. Alta profunditas. s. sapientie diuine quae inueniet eā: Sic quod per finis fidei et charitatis nostre est ut pueniamus ad perfectā dei cognitio- nes qua cognoscamus infinitā sue virtutis extēnsionē: eternā: et infinitā eius durationē: sue perfectissime nāe celsitudi- nem: sue sapientie profunditatē et incomprehēnsibilitatē eo modo sicut est attingendum.

Consequenter quod adhuc alia cognitio est necessaria. scilicet cognitio mysterioꝝ humanitatis id subdit. (Scire est superuenientē sciētie etc.) Ubi sciendū est quod quicquid est in mysterio redemptionis humane. et incarnationis xpi totū est opus charitatis. Nam quod incarnatus est: ex charitate pcessit supra. et propter nimias charitatē suā qua dilexit nos etc. Quod vero mortuus fuit ex charitate pcessit Jo. 15. Maiorem hac dilectionē nemo habet etc. infra. 5. Xps dilexit nos et tradidit semetipsum pro nobis oblationē et hostiā deo. propter hō dicit gregorius. Inestimabilis dilectio charitatis ut seruū redimeres filiū tradidisti. Et ideo scire charitatem xpi est scire oia mysteria incarnationis xpi et redemptionis nostre quae ex imensa charitate dei pcesserunt. quod quidem charitas excedit oēm intellectū creatū et oīum sciētia: cum sit incomprehēnsibilis cognitatu. Et ideo dicit. Superuenientē sciētie. s. nāe et ois intellectus creati. Phil. 4. Et pax dei quae exuperat oēm sensum Charitatē xpi. id est quā deus p̄ fecit per xpm. z. cor. 5. De

erat in xpo mundū reconcilians sibi. Alio modo potest legi ut referat ad perfectiones charitatis nre. Quasi dicat. Corroboramini in charitate radicati et fundati: et hoc ut possitis comprehendere non solum cognoscendo cū oibus sanctis. quod hoc donum. scilicet charitatis cōe est oibus. cū nullus possit eē sanctus sine charitate ut dicitur Ephe. 3. Possitis in quibus comprehendere quae sit latitudo. scilicet charitatis que se extendit vsq; ad inimicos. ps. Latū mādātū tuū nimis. Lata ē. n. charitas ad suā diffusionē. ps. Eduxit me in latitudinē dñs. Longitudo autē eius attendit quantum ad sui p̄ueratiā quod nunquam deficit sicut hic incipit et perficit in gloria. i. cor. 13. Charitas nunquam excidit. Limitas autē eius attendit quantum ad intentiones celestium. ut scilicet deus non diligat per repositalia. quod habet charitas eēt infirma sicut ut diligatur per se tñ. Job. 40. In sublime erigere et esto gloriosus. Profundū vō attendit quantum ad originez ipsius charitatis. Nā hoc quod deū diligim⁹ nō est ex nobis sicut a spiritali sancto. quod ut dicitur. Ro. 5. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spūm sanctum etc. Hoc ergo quod vñ habet charitatem largā latam sublimē et profundā et alius nō: venit ex profundo diuine predestinatiōis. Ecclesi. i. Profundū abyssi quod dimensus est: Ergo ut possitis comprehendere. i. perfecte sequi cū oibus sanctis que sit latitudo ut extēdat charitas vna vsq; ad inimicos. quae sit longitudo. ut scilicet nunquam deficiat que sit sublimitas. ut scilicet propter seipm deus diligat et profundum. scilicet predestinatiōis etc. Sciendum est autē hic quod xps in cuius potestate fuit eligere genus mortis quod vellet. quod ex charitate mortē subit. elegit mortē crucis in qua p̄dicte quatuor dimēnsiones sunt. Ibi est latitudo. s. in ligno trāuerso: cui affixe sunt manus: quod opera nostra debet per charitatē dilatari vsq; ad inimicos. ps. Eduxit me in latitudinē dñs. Ibi est longitudo in ligno erecto cui inicit totum corpus quod charitas debet esse p̄ueratiua quae sustinet et saluat hominē. Mat. 10. Qui autē p̄uerauerit vsq; in finē hic saluus erit. Ibi est sublimitas in ligno superiori cui caput inheret. quod spes nra debet eleuari ad eterna et diuina. i. cor. 12. Caput viri xps est. Ibi etiā est profundum in ligno quod latet sub terra et sustinet crucē et tñ nō videt. quod profundum amoris diuini sustinet nos: nec tñ videtur quia rō predestinatiōis ut dictū est excedit intellectum nostrū. Sic ergo debemus comprehendere virtutē charitatis nostre et xpi et adhuc scire charitatē xpi superuenientem sciētie. s. humane. quod nullus potest scire quantum xps dilexit nos vel scire est charitatē sciētie xpi. i. quae habet cum sciētia xpi. Charitatē dico superuenientē alij charitati que est sine sciētia. Sed nūquid est verū quod charitas quae est cum sciētia superueniat charitati quae est sine sciētia. et videt quod nō. quod sic malus theologus eēt superuenientioris charitatis quae sancta vetula. Respondeo dico quod hoc intelligit de sciētia afficiēte. Nam ex vi cognitiois iducit ad magis diligēdum. quod quanto deus magis cognoscit: tanto et magis diligit. Propter quod petebat Augustinus nouerim te nouerim me. Ut hoc dicitur per quosdam quod habent celū dei: sicut nō habet sciam. Taliū. n. charitati superueniet charitas cū habet scia xpi.

Consequenter cū dicit. (Ut impleamini etc.) Ponit cognitionis diuine efficaciam dicens. Ut impleamini in oēm plenitudinem dei. i. ut habeatis perfectam participationē oīum donorum dei. ut scilicet habeatis plenitudinem virtutū et posse beatitudinis quod quod efficit charitas. Ecclesi. 24. Transte ad me oēs qui cupiscitis me etc.

Consequenter sequitur illa pars. (Et autem qui potēs etc.) In qua apostolus agit deo gratias de sue petitionis exauditione. Circa quod tria facit. quia primo ponit potestatem dei qua postulata concedit. Secundo potestatis exemplū ibi. (Secundum virtutes que operatur in nobis etc.) Tertio materiam gratiaz actionis ibi. (Ipsi gloria etc.) Potestatem

Ad ephesios

tem autem dei describit infinitam dicens. Et autem. s. deo xpo et deo patri q potes est oia facere etc. Exo. 15. Dipotens nome eius. Ro. vlt. Et aut q potens est vos cofirmare iux euangelium etc. Et hoc supabundater facere in nobis oia q sciam petere p affectum: aut itelligere p intellectum. et hoc est qd dicit: qd petimus aut itelligim. **C** Exeplum autem h abundantie in nobis exhibite ondit dices. Scdm vrtute qua operat in nobis. Quasi dicat. Apparet si attedam ea q operatus est in nobis. s. hominib. Nam nec affectus: nec intellectus humanus potuissent pferare vel itelligere vl petere a deo q fieret ho: et q ho efficeret deus et sors nae diuine. q tamem fm vrtute operatur in nobis. et hoc in icarnatione filij sui. z. Pe. i. Ut per hoc efficiamini diuine confortes nae. Unde de his dicitur. Ecclici. 18. Quis sufficet enarrare opera illius: Quis. n. iuestigabit magnalia illius vrtute aut magnitudinis qs annuciabit: Uel operatus e in nobis. s. apotolis qbus dedit gram euangelicadi iuestigabiles diuitias xpi: et illuminare oes que sit dispesatio sacramenti absconditi a seculis in deo: vt dictu e supra. eode cap. **C** Materia aut gratiaz actionis dicit ee duplex beneficium qd nobis tulit deus. Primu est ecclesie institutio. Secudu est filij icarnatio. Dicit g. Ipsi. s. deo patri gloria sit supple in ecclesia. i. p his que fecit in ecclia qua instiuit quo ad primu. in xpo. idest p xpm vel p christo quem nobis dedit. Ipsi in q sit gloria vt gloriosus appareat non solum in presenti: s. in oes generationes seculi seculoz. i. seculi oia cotinetis. i. Thy. i. Regi autem seculoz immortalis et iuisibili soli deo honor et gloria in secula seculoz Amen.

CAP.

III.

Bsecro itaque vos ego vincitus in domino: vt digne ambuletis vocatione qua vocati estis cum omni humilitate et mansuetudine: cum patientia supportantes inuicem in charitate Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Annum corpus et vnus spiritus sicut vocati estis in vna spe vocationis vestre. **C** Supra comemorauit apls diuina bificia: p q vnitatem ecclesie constituit et pseruat: hic monet eos apls ad permanendu in eccleie vnitatem. Circa qd duo facit. qz pmo monet eos vt in ipsa vnitatem pseruent. Secudo instruit eos quo in ea permaneant. ibi. (Voc g dico et testificor in dno etc.) Itē pma in duas. qz pmo monet eos ad seruanda ecclesiasticaz vnitatem. Secudo pponit ipsius ecclesiastice vnitatis formam ibi. (Vnus dñs vna fides etc.) Prima iterum in tres. Pmo premitit qda iductiua ad seruanda ecclesiastica vnitatem. Secudo ponit monitionem ibi. (Cum omni humilitate etc.) Tertio ondit monitionis finem: ibi. (Solliciti seruare etc.) Inducit aut ex tribus ad seruanda ecclesiastica vnitatem. Pmo ex charitatis affectu. Secudo ex comemoratione suoz vinculoz. Tertio ex consideratione diuinorum. Charitatis aut affectu isinuat p obsecrationem. Unde dicit. Itaqz ex quo tot beneficia a dno recepistis obsecro vos: cum tamen imperare possem: sed ppter humilitatem magis obsecro. p uerb. 18. dñ. Cum obsecrationib loqr pauper. Item ppter charitatem q magis mouet ad op q timor. philemoni. i. Si duciam habes in xpo imperadi tibi qd ad rez pertinet pp charitatem magis obsecro etc. Ex comemoratione vero suoz vinculoz iducit eos dices. Ego vincitus in dno. Ex qbus iducit eos pp tria. Pmo qz amicus magis copatit amico afflicto et nitit in plurib facere voluntatem suam: vt vel sic euz coleset. Ecclici. 12. No agnosceat in bonis amicus et no abscondet a malis inimicus. In bonis viri inimici illius i tri

sticia: et in malicia illius amicus agnitus e. Secudo: qz apotolus ipse vicula patiebat p ipsoz vtilitate. et id iducit eis ad memoriam quasi volens eos obligare. z. cori. i. Sicut aut tribulamur p vestra exhortatione et salute: sicut cosolamur p vestra consolatione: sicut exhortamur p vtra exhortatione et salute: q operat tolerantiā caridē passionuz quas nos patimur. Tertio: qz vt supra dictu e cap. 3. i illa pte. Que e gloria vestra. h erant eis ad magna gloriam: dum deus p eis amicos et electos suos exposuit tribulationib p ipsoz salute. Et ideo addit. In dno. idest ppter dñz. Uel erant ad gliam apli q no vt fur aut homicida: sed vt christianus: et propter dñm nostrum iesum xpm vinculatus erat. Ecce. 3. Ecce data sunt sup te vicula et ligabitur te in eis etc. **C** Ex consideratione vero diuinorum beneficiorum inducit eos dices. Ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis. idest attendentes dignitatem ad qua vocati estis ambuletis fm qd ei conuenit. Si enim quis vocat esset ad nobile regnu indignus esset q faceret opera rusticana. Sic monet ephesios apls. Quasi dicat. Vocati estis vt sitis ciues scōz et domesticus dei vt dictu est supra cap. 2. no e g dignum vt faciatis opera terrena. nec vt de mundanis curetis. Ideo dicit Digne etc. Col. i. Ambuletis digne deo p oia placetes. phil. i. Digne euangelio xpi cōseruamini. et quare: quia vocauit vos de tenebris in admirabile lumē suū. i. Pe. z.

C Consequenter cum dicit. (Cum omni humilitate etc.) Pponit modum sue monitionis dices. Quō digne poterūt ambulare. Pponit ergo quatuor virtutes et excludit quatuor vitia eis opposita. Primu aut vitium qd excludit est supbia. dum enim vnus supbiens vult alij pesse: et alius filii superbus no vult subesse: causatur dissensio i societate: et tollitur pax. Unde puerb. 13. Inter superbos semper iurgia sunt. Ad qd excludendum dicit. Cum omni humilitate. s. interiori et exteriori. Ecclici. 3. Quāto magnus es humilia te in omnibus etc. phil. 2. In humilitate superiores inuicem arbitrātes. Jac. 4. Deus superbis resistit: humilibus aut dat gratiā. Secudu est ira. Iracundi enim sunt ppinqui ad iniuriam inferendam vbi: ex quo turbationes oriuntur. puerb. 15. Vir iracundus puocat rixas qui patiens est mitigat suscitatas. Ad h excludendu dicit. Mansuetudine. q mitigat rixas et pacem conseruat. puerb. 3. Mansuetus dabit gratiā ps. Mansueti aut hereditabūt terras. Ecclici. 3. Sili in mansuetudine opera tua perfice: et super gloria hominū diligere. Tertium est in patientia. Quādoqz enī aliquis humilis e et mansuetus in se: abstinens a molestis inferendis: no tñ patienter sustinet molestias sibi illatas vl acceptat. Ideo subdit Cum patientia. s. aduersoz Jac. i. Patientia autem op perfectum habet. Ecclici. 2. In humilitate tua patientiā habet. Debre. 10. Patientia vobis necessaria est vt voluntatem dei facietes etc. Quartum inordinatus zelus. Cum enim inordinate zelantes oia que vident iudicā: nec tempus nec locū seruantes concitatur turbatio in societate. Gal. 5. Si mordetis inuicem et comeditis: videte ne inuicem consumamini. Et ideo dicit. Supportantes inuicem in charitate. s. mutuo deficientes defectus alioz: et hoc ex charitate: quia quādo deficit aliquis no debet statim corrigi: nisi assit locus et tempus: sed misericorditer expectari: quia charitas omnia sustinet. i. cori. 13. Non autem debet h defectus supportari ex negligentia vel ex consensu et familiaritate carnali vel amicitia: sed ex charitate. Gal. 6. Alter alterius onera portate etc. Ro. 15. Debemus nos firmiores imbecillitates infirmoz sustinere.

C Consequenter cum dicit. (Solliciti seruare etc.) Ostendit monitionis finem. qui quidem est vt seruetur vnitatem inter fideles. Circa qd tria facit. Pmo ponit ipsam vnitatem que est finis. Secundo describit modum vnitatis ibi